

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра Економіки підприємства та організації підприємницької діяльності
(найменування кафедри)

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

Семенова В.Г.

_____
(підпис)

“   ” _____ 2020 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
(шифр та найменування спеціальності)
за магістерською програмою професійного спрямування
«Економіка та стратегія розвитку підприємства»
(назва магістерської програми)

на тему:

«ФАКТОРИ ТА РЕЗЕРВИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ
ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ КОШТІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ»

(назва теми)

Виконавець:

студент факультету економіки та управління
підприємництвом

Царьов Олександр Сергійович _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Науковий керівник:

к.е.н., доцент

(науковий ступінь, вчене звання)

Бабій Олег Миколайович _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

ОДЕСА – 2020

З М І С Т

ВСТУП		3
РОЗДІЛ 1.	ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ОБОРОТНИХ КОШТІВ ПІДПРИЄМСТВА	7
1.1.	Сутність і значення оборотних коштів у діяльності підприємства	7
1.2.	Фактори ефективного використання оборотних коштів на підприємстві	16
1.3.	Показники ефективності використання оборотних коштів підприємства	19
	Висновок до першого розділу	23
РОЗДІЛ 2.	АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ КОШТІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ ПАТ «ОДЕСКАБЕЛЬ»	24
2.1.	Характеристика виробництва проводів, кабелів і електромонтажних пристроїв переробної промисловості та основних показників діяльності підприємства	24
2.2.	Аналіз складу, динаміки та структури оборотних коштів підприємства	45
2.3.	Аналіз ефективності використання оборотних коштів підприємства	60
	Висновок до другого розділу	70
РОЗДІЛ 3.	ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ КОШТІВ ПІДПРИЄМСТВА	71
3.1.	Резерви підвищення ефективності використання оборотних коштів на підприємстві	71
3.2.	Заходи щодо підвищення ефективності використання оборотних коштів підприємства ПАТ «Одескабель»	76
	Висновок до третього розділу	87
ВИСНОВКИ		88
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ		90

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах становлення державою незалежності України, підвищення ролі підприємницьких структур як важливої складової фінансової системи держави особливо гостро постала проблема ефективного управління оборотними коштами. Специфіка утворення та використання оборотних коштів зумовлена організаційними та методологічними основами функціонування господарюючих суб'єктів. Важливість оборотних коштів у діяльності підприємств підсилюється й тим, що вони беруть участь у фінансовому забезпеченні господарської діяльності. Оборотні кошти підприємницьких структур перебувають у постійному русі, обслуговуючи всі стадії виробничого процесу. Можливе неузгодження технологічного ланцюга оборотності оборотних коштів може спричинити неконтрольованість зростання потреби в оборотних коштах, а за критичних випадків – і банкрутство.

Проведений науковий пошук засвідчує, що проблема ефективного функціонування оборотних активів на завжди була в центрі уваги досліджень в галузі економіки. Оборотні кошти є складною та багатогранною категорією, тому цій проблемі присвячена значна увага як вітчизняних так і зарубіжних економістів, зокрема Бланка І.О., Безкровної Г.Д., Іванілова О. С., Поддєрьогіна А. М., Ермасової Н. Б., Дубровської Є.В., Продиус Ю. І., Юджина Ф. та багатьох інших. Наукові дослідження в сфері оцінки стану функціонування оборотних активів відображені в працях зарубіжних вчених: І. Ансоффа, Ю. Брігхема, Джеймса К. Ван Хорна, Джона М. Ваховича, Л. Гапенськи, Ю. Землякова. Б. Коласса, М. Крейніної, О. Стоянової та ін.

Але на теперішній час не вщухають наукові дискусії із питань визначення оборотних коштів, їх оптимальної структури та ефективних методів управління ними.

Проблеми ефективного управління оборотними коштами потребують попереднього розгляду економічного розуміння поняття «оборотні кошти», яке з одного боку, має визначити сутність такого управління в сучасних

умовах господарювання, а з іншого – його значення для забезпечення ефективного функціонування українських підприємств.

Тому доцільно дослідити існуючі позиції відомих науковців щодо розуміння сутності «оборотних коштів» та суміжних понять.

Головною метою дослідження є вивчення теоретичних і практичних аспектів оборотних коштів та їх ролі у формуванні майна підприємства.

Досягнення цієї мети зумовило необхідність постановки та вирішення таких завдань:

- розкриття сутності оборотних коштів як самостійної економічної категорії, дослідження складу та структури оборотних коштів підприємства;
- визначити фактори ефективного використання оборотних коштів підприємства;
- вивчити показники ефективності використання оборотних коштів підприємства;
- охарактеризувати виробництво проводів, кабелів і електромонтажних пристроїв переробної промисловості та надати оцінку основним показникам діяльності ПАТ «Одескабель»;
- проаналізувати стан, динаміки та структуру оборотних коштів підприємства ПАТ «Одескабель»;
- здійснити аналіз ефективності використання оборотних коштів на підприємстві ПАТ «Одескабель»;
- визначити резерви ефективності використання оборотних коштів підприємства;
- розробка заходів щодо підвищення ефективності використання оборотних коштів на підприємстві ПАТ «Одескабель».

Об`єктом дослідження є оцінка ефективності використання оборотних коштів ПАТ «Одескабель», основним напрямом якого є виробництво широкої номенклатури кабельно-дротової продукції.

Предметом дослідження виступають теоретичні та практичні аспекти факторів і резервів підвищення ефективності використання оборотних коштів.

Методом дослідження. Для досягнення мети кваліфікаційної роботи та виконання поставлених завдань використовувалися такі методи дослідження: діалектичний (під час пошуку, систематизації та обробки інформації); порівняння (для зіставлення даних у динаміці); системний аналіз (аналіз економічного стану досліджуваного підприємства); методи економічного аналізу (мультиплікативний метод при проведенні факторного аналізу оборотних коштів підприємства); розрахунково-аналітичний; методи економіко-статистичного аналізу з використанням КТ: графічний, табличний, класифікації, зведення та групування даних.

Інформаційна база дослідження включає наукові публікації, монографічні видання вітчизняних учених, нормативно-законодавчі акти України, дані статистичних щорічників, фінансові звіти ПАТ «Одескабель» за 2016-2019 р.р.

Практичне значення одержаних результатів може бути використано у діяльності ПАТ «Одескабель» для підвищення продуктивності праці.

Апробація результатів роботи. Головні положення і результати дослідження доповідалися автором і обговорювалися на VII міжнародній науково-практичній конференції «Економіко-правові аспекти господарювання: сучасний стан, ефективність та перспективи» (Одеса, 2020), міжнародній науково-практичній конференції «Модернізація економіки: сучасні реалії, прогностні сценарії та перспективи розвитку» (Херсон, 2020) IV міжвузівській науково-практичній конференції «Незалежна Україна: вектори політичного та соціально-економічного розвитку» (Одеса, 2020), VII всеукраїнській міжвузівській науково-практичній конференції «Проблемні аспекти функціонування фінансової системи України в умовах дестабілізаційних процесів» (Одеса, 2020), всеукраїнській науково-практичній Інтернет-

конференції «Вдосконалення фінансово-кредитного механізму забезпечення інноваційного розвитку економіки» (Дубляни, 2020).

Публікації. Основні результати роботи викладено у 8 наукових публікаціях: 3 публікації у збірнику «Науковий студентський вісник» університету; 5 публікацій у матеріалах міжнародних, всеукраїнських науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (найменувань). Загальний обсяг роботи становить 96 сторінок. Основний зміст викладено на 87 сторінках. Робота містить 36 таблиць, 13 рисунків.

ВИСНОВКИ

У процесі дослідження теоретичних основ формування оборотних коштів, вивчення методичних аспектів ефективності використання оборотних коштів на прикладі ПАТ «Одескабель» ми дійшли таких висновків.

1. Оборотні кошти є складною і багатогранною категорією, тому цій проблемі приділена значна увага як вітчизняних так і зарубіжних економістів. Оборотні кошти – це грошові ресурси, які вкладено в оборотні виробничі фонди і фонди обігу для забезпечення безперервного виробництва та реалізації виготовленої продукції, які беруть участь у виробничому процесі один раз і повністю переносять свою вартість на собівартість продукції або оборотні кошти – сукупність коштів підприємства, що авансуються на створення оборотних фондів та фондів обігу і забезпечення їх неперервного кругообігу. Згідно НП(С)БО 1 визначено склад оборотних коштів як частини майна підприємства.

2. У роботі визначено фактори, що впливають на ефективне використання оборотних активів, їх можна поділити на дві групи: зовнішні та внутрішні.

3. Для визначення ефективності використання оборотних коштів використовуються такі показники саме: 1) коефіцієнт оборотності, 2) коефіцієнт закріплення, 3) середня тривалість одного обороту, 4) рентабельність оборотних коштів.

4. Проаналізувавши основні фінансово-економічні показники діяльності ПАТ «Одескабель», яке є основним виробником кабельної продукції в Україні, можна зазначити що товариство має високий рівень ефективності виробництва але є такі показники, які потребують поліпшення та швидкого реагування.

5. Оборотні кошти є частиною майна товариства, яке досліджується. Протягом останніх трьох років товариство. На початок року товариство має

«легку» структуру активів. Основними джерелами формування майна підприємства є поточні зобов'язання. Найбільшу питому вагу на початок року у структурі оборотних активів складає дебіторська заборгованість, а на кінець року запаси. Найменшу питому вагу складають витрати майбутніх періодів на початок і кінець року. Запаси товариства формуються за рахунок виробничих запасів, готової продукції, товарів, незавершеного виробництва. У структурі дебіторської заборгованості найбільшу питому вагу займає і на початок і кінець року дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги.

6. Аналіз ефективності використання оборотних коштів здійснюється через показники його оборотності. У звітному році спостерігається сповільнення оборотності оборотних активів, що призвело до залучення оборотних коштів до господарського обороту та знизило обсяг реалізації за рахунок сповільнення оборотності оборотних коштів.

7. Підвищення ефективності використання оборотних коштів підприємства може бути здійснено за рахунок управління оборотними коштами. Зазначено, що політика управління оборотними коштами полягає в пошуку компромісу між ризиком втрати ліквідності та забезпечення ефективності роботи підприємства. Особливу увагу варто приділити системі управління запасами підприємства.

8. Для досліджуваного підприємства резервами підвищення рентабельності оборотних коштів є підвищення рентабельності продаж і зростання коефіцієнта оборотності оборотних активів.

9. В роботі наведено приклади простого способу управління, якими є метод «червоної лінії», метод «двох контейнерів», метод «само вчасно» («just-in-time»), або JIT, ABC-XYZ-аналіз. Результати проведеного аналізу дозволили розробити заходи щодо підвищення ефективності використання оборотних коштів підприємства. Такими заходами стало: надання покупцям знижок за дострокове повернення коштів і зміна системи управління виробничими запасами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Архієреєв С.І., Жмілька Л.А. Визначення економічної сутності оборотних коштів та джерел їх формування. *Вісник НТУ «ХПІ»*. 2013. № 21(994). С. 17-178.
2. Безкровна Г.Д. Наукові погляди на визначення оборотного капіталу в ринковій економіці як економічної категорії. *Формування ринкових відносин в Україні. Збірник наукових праць*. 2008. № 4. С.172-175.
3. Бланк И.А. Финансовый менеджмент: Учебный курс. К.: Ника-Центр, Эльга, 2002. 528 с.
4. Бугай А.В. Формування та ефективно використання оборотних коштів на машинобудівних підприємствах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами екон. діяльності)». Запоріжжя, 2009. 20 с.
5. Гетьман О.О., Шаповал В.М. Економіка підприємства: Навч. посіб. 2-ге вид. К.: Центр учбової літератури, 2013. 488 с.
6. Виробництво окремих видів промислової продукції за 2011–2018 роки [за даними Державної служби статистики України]. База даних «Публікація документів Державної Служби Статистики України» / ДСС України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2006/pr/prm_ric/prm_ric_u/vov2005_u.html (дата звернення: 10.08.2020).
7. Гарафонова О. І. Управління оборотними активами: принципи та підходи до класифікації розвитку на промислових підприємствах. *Соціально-економічний розвиток регіонів в контексті міжнародної інтеграції*. 2018. №31(20). С. 75–80.
8. Гиляровская Л.Т. Комплексный экономический анализ хозяйственной деятельности: учебник. М.: ПРОСПЕКТ; ТК Велби, 2008. 360 с.
9. Горфинкель В.Я. Экономика организаций (предприятий): учебник [для вузов] / В.Я. Горфинкель, В.А. Швандара; под ред. В.Я. Горфинеля. М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2003. 608 с.

10. Господарський кодекс України № 436 – IV від 16.01.2003 Звід Кодексів Законів України. К.: Українське агентство інформації та друку «Рада» URL: zakon3.rada.gov.ua. (дата звернення 20.09.2020).
11. Дубровська Є.В. Дослідження теоретичних основ щодо сутності поняття «оборотні кошти». *Вісник Хмельницького національного університету*. 2009. № 1. с. 128-132.
12. Економіка підприємств: Навчальний посібник / За ред. Харіва П.С. – Тернопіль: Економічна думка, 2013. – 500 с.
13. Економічний аналіз: навч. посібник / М.А. Болюх, В.З. Бурчевський, М.І. Горбатюк; за ред. акад. НАНУ, проф. М.Г. Чумаченька. К.: КНЕУ, 2001. – 540 с.
14. Ермасова Н. Б. Финансовый менеджмент: Конспект лекций : : Юрайт-Издат, 2007. – 192 с.[Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.be5.biz/ekonomika/f008/09.htm>.
15. Іванілов О. С., Кушнір Т. Б., Фурса В. А., Жилиякова С. Г. Економіка підприємства: Підручник. Харківський державний технічний університет будівництва та архітектури. Харків, 2007. 704 с.
16. Іванілов О.С. Економіка підприємства. К.: Центр учбової літератури, 2012. 728 с.
17. Карелин В.С. Финансы корпораций: учебник. М.: Дашков и К, 2006. 620 с.
18. Класифікатор видів економічної діяльності *Державний комітет статистики України*. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://www.ukrstat.gov.ua/>>
19. Косова Т.Д., Роганова Г.О. Фінансовий механізм управління оборотними коштами підприємств : моногр. ДонНУЕТ імені Михайла Туган-Барановського. Донецьк, 2013. 232 с.
20. Косянчук Т.Ф., Лукянова В.В., Майорова Н.І., Швид В.В. Економічна діагностика: [навчальний посібник]. Львів: Новий Світ, 2009. 449 с.

21. Кошельок Г. В., Коваль В. В., Белік Д. О. Теоретичні основи оптимізації структури оборотних коштів підприємства. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. Серія. Економічні науки. 2015. №1 (78). С. 50–57.
22. Кошельок Г.В. Управління дебіторською заборгованістю. *Вісник донецького національного університету*: зб. наук. статей. Сер. В: Економіка і право, вип.1. Вінниця: ДоНУ. 2015. С. 183-186.
23. Кошельок Г.В., Малишко В.С. Факторний аналіз рентабельності власного капіталу підприємства. *Економіка та суспільство*. 2016. № 7. URL: <http://economyandsociety.in.ua> (дата звернення 20.09.2020).
24. Кошельок Г.В., Малишко В.С., Малікова І.П. Факторний аналіз ефективності використання оборотних коштів підприємства. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2018. Випуск 5 (67). С. 67-72.
25. Ксенофонтова О.Л., Новосельская Л.Д. ABC-XYZ – анализ как средство управления товарным ассортиментом торгового предприятия. *Современные наукоемкие технологии. Региональное приложение*. 2013 № 2 (34). С. 70-76.
26. Лебедева А. М. Методичні аспекти аналізу ефективності використання оборотних активів підприємства. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2015. №1(78). С. 67–76.
27. Нагаєва Г. О. Управління ефективністю функціонування оборотних активів сільськогосподарських підприємств : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04. Харків, 2020. 177 с.
28. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Затверджено наказом МФУ від 28 лютого 2013 р. № 336/22868 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <http://www.rainbow.gov.ua/>
29. Осипов В.И. Методи факторного аналізу и планирования в промышленности: учеб. пособие. К.: УМК ВО при Минвузе УССР, 1999. 212 с.

30. Осипов В.И. Экономика предприятия: Учебник. Одесса: «МАЯК», 2005. 720 с.
31. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>. (дата звернення: 05.09.2020).
32. Петрова Н.В. Формування оборотних коштів промислових підприємств: автореферат дисертації на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами екон. діяльності)». ОДЕУ, 2007. 18 с.
33. Поддєрьогін А. М. Фінанси підприємств: Підручник / Поддєрьогін А. М., Буряк Л. Д., Нам Г. Г. та ін. Керівник авт. кол. і наук. ред. А. М. Поддєрьогін. – 3-є вид., перероб. та доп. – К.: КНЕУ, 2000. – 460 с.
34. Подольська В.О., Яріш О.В. Фінансовий аналіз: Навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2007. 488с.
35. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість», затверджений наказом Міністерства фінансів України №237 від 08.10.1999 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99>
36. Продиус Ю.И. Экономика предприятия: Учебное пособие. Харків, ОНПУ, Одиссей, 2008. – 432 с.
37. Сайт Публічного Акціонерного Товариства «Одескабель» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу.: <http://www.odeskabel.com/>
38. Семенов Г.А. Факторний аналіз рентабельності оборотних активів машинобудівних підприємств. *Вісник Запорізького національного університету*. 2008.№1(3). С.137-143.
39. Смагин В. Н. Финансовый менеджмент. Краткий курс: учебное пособие / Смагин В. Н. – М. : КНОРУС, 2007. 144 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <http://www.be5.biz/ekonomika/f008/09.htm>.
40. Степанюк О. С. Економічні процеси оборотності активів та її показники. Академічний огляд. 2019. № 2 (51). С. 39–47.
41. Степанюк О. С. Оцінювання ефективності використання оборотних

активів нафтогазовидобувних підприємств : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04. Івано-Франківськ, 2020. 247 с.

42. Стратійчук В.М. Особливості ідентифікації поняття «оборотні активи» як об'єкта стратегічного управління. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2018. Вип. 2(13). С. 135-140.

43. Стратійчук В.М. Стратегічне управління оборотними активами підприємств торгівлі. Вісник КНТЕУ. 2019. № 5. С. 59-74.

44. Стратійчук В.М. Управління оборотними активами як елементом підприємницького потенціалу в умовах глобалізації та євроінтеграції інфраструктура ринку Випуск 38. 2019 С. 232-238.

45. Сухарський В. С. Економічний словник: довідник. Тернопіль: Навчальна книга. Богдан, 2002. 328 с.

46. Укрелектрокабель, українська асоціація. Бизнес-Гид / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://ukrelektrokabel.biz-gid.ru/>>

47. Федорченко О. Є. Актуальні проблеми управління дебіторською заборгованістю на підприємстві *Інвестиції: практика та досвід* № 21/2015. С. 60-63.

48. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз. Підручник. К. Центр учбової літератури, 2008. 566 с.

49. Царьов О. С. Оборотні кошти та їх роль у формуванні майна підприємства. *Економіко-правові аспекти господарювання: сучасний стан, ефективність та перспективи*: матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 25-26 вересня 2020 р.). Одеса: «Принт бистро», 2020. С. 149- 152.

50. Царьов О. С., Дегтярьова О.О. Сучасні інструменти стратегічного контролінгу підприємства. *«Вдосконалення фінансово-кредитного механізму забезпечення інноваційного розвитку економіки»*: збірник тез Всеукраїнської наукової-практичної інтернет-конференції. Частина 2. Дубляни, 2020, С.241-242.

51. Царьов О. С. Теоретичні аспекти платоспроможності та ліквідності підприємства. *Науковий студентський вісник. Одеський національний*

економічний університет. Факультет економіки та управління підприємництвом, 2020. № 32. С. 129-131.

52. Царьов О. С. Побудова ефективної системи збуту підприємства. *Науковий студентський вісник. Одеський національний економічний університет. Факультет економіки та управління підприємництвом, 2020. № 32. С.132-134.*

53. Царьов О. С. Інформаційне забезпечення для проведення стратегічного управління. *«Проблемні аспекти функціонування фінансової системи України в умовах дестабілізаційних процесів»* Матеріали VII Всеукраїнської міжвузівської науково-практичної конференції С. 85-86.

54. Царьов О.С. Фактори інвестиційної привабливості підприємств України *Науковий студентський вісник. Одеський національний економічний університет. Факультет економіки та управління підприємництвом. 2020. № 31. том 2 .С. 235-238.*

55. Царьов О. С., Янковий О. Г. Трендовий аналіз як інструмент вивчення економічних процесів. *Модернізація економіки: сучасні реалії, прогнозні сценарії та перспективи розвитку II Міжнародна науково-практична конференція. 28 квітня 2020 року С. 377-378.*

56. Царьов О.С. Факторні моделі для вивчення фінансово-господарської діяльності підприємства. *«Незалежна Україна: вектори політичного та соціально-економічного розвитку»:* Матеріали IV міжвузівської науково-практичної конференції, 10 квітня 2020 р. Одеса ОФЕК КНТЕУ, 2020. С.37-38.

57. Юджин Ф. Энциклопедия финансового менеджмента. М.: РАГС:«Экономика», 2003. 823 с.

58. Янковой А. Г. Индексные модели факторного экономического анализа. Матер. 5-ої Міжнар. наук.-практ. конф. «Сучасні технології управління підприємством та можливості використання інформаційних систем: стан, проблеми, перспективи Одеса: ОНУ ім. І. І. Мечникова, 2010. С. 272–277.

59. Янковой А. Г. Математико-статистические методы и модели в управлении предприятием. Одесса: ОНЭУ, 2014. 250 с.